

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧОЇ МЕТРОЛОГІЇ В УКРАЇНІ.

Законодавча метрологія – частина метрології, що містить законодавчі акти, правила, вимоги та норми, які регламентують і контролюються державою для забезпечення єдності вимірювань.

Розвиток законодавчої метрології в Україні почався, практично, з часу проголошення її суверенітету.

В 1993 р. в Україні був прийнятий Декрет Кабінету Міністрів України "Про забезпечення єдності вимірювань".

11 лютого 1998 р. Верховною Радою України був прийнятий закон України "Про метрологію та метрологічну діяльність", який набув чинності 13 березня 1998 р. і замінив даний Декрет. Практична реалізація Декрету в 1993-1997 рр. дозволила майже повністю забезпечити автономність України в такому важливому напрямку життєдіяльності суспільства, як метрологічна діяльність. Зростаючі потреби сучасного промислового виробництва, науки і техніки, вивчення досвіду метрологічної діяльності в передових іноземних державах з розвинутою ринковою економікою та метрологічною інфраструктурою виявили необхідність прийняття замість Декрету нового Закону, положення якого були б гармонізовані із загальноприйнятими в світовій практиці нормами та правилами з метрології, з документами Міжнародної організації законодавчої метрології (МОЗМ).

Закон визначає правові основи забезпечення єдності вимірювань в Україні у сфері метрологічної діяльності та спрямований на захист громадян і національної економіки від наслідків недостовірних результатів вимірювань. Він має ряд суттєвих відмінностей від Декрету і сприятиме економічній незалежності нашої держави, науково-технічному прогресу в економіці країни, підвищенню рівня метрологічного забезпечення промисловості, науки, оборони, охорони здоров'я, безпеки праці та інших сфер життєдіяльності суспільства.

Закон розроблений Держстандартом України за участю 29 спеціалістів із 19 зацікавлених міністерств та відомств України. Англomовний варіант проекту Закону пройшов експертизу у МОЗМ та у Національному інституті еталонів і технологій Міністерства торгівлі США. Від цих організацій надійшли позитивні відгуки, в яких, зокрема, зазначалось, що проект Закону відповідав положенням документів МОЗМ і мав багато спільних рис з метрологічними законами інших країн.

Основні метрологічні терміни та визначення

законодавча метрологія - частина метрології, що містить законодавчі акти, правила, вимоги та норми, які регламентують і контролюються державою для забезпечення єдності вимірювань

У Законі значно розширена номенклатура застосовуваних термінів, які вживаються в такому значенні:

метрологія - наука про вимірювання

вимірювання - відображення фізичних величин їх значеннями за допомогою експерименту та обчислень із застосуванням спеціальних технічних засобів

одиниця вимірювання - фізична величина певного розміру, прийнята для кількісного відображення однорідних з нею величин

єдність вимірювань - стан вимірювань, за якого їх результати виражаються в узаконених одиницях вимірювань, а характеристики похибок або невизначеності вимірювань відомі та із заданою ймовірністю не виходять за встановлені границі

метрологічна діяльність - діяльність, яка пов'язана із забезпеченням єдності вимірювань

методика виконання вимірювань - сукупність процедур і правил, виконання яких забезпечує одержання результатів вимірювань з гарантованою точністю

засіб вимірювальної техніки - технічний засіб, який застосовується під час вимірювань і має нормовані метрологічні характеристики

тип засобу вимірювальної техніки - сукупність засобів вимірювальної техніки одного і того ж призначення, які мають один і той же принцип дії, однакову конструкцію та виготовлені за однією і тією ж технічною документацією

еталон - засіб вимірювальної техніки, що забезпечує відтворення та/або зберігання одиниці вимірювання одного чи декількох значень, а також передачу розміру цієї одиниці іншим засобам вимірювальної техніки

державний еталон - еталон, визнаний спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері метрології як основа для встановлення значень усіх еталонів даної одиниці вимірювання, що є у державі

первинний еталон - еталон, який забезпечує відтворення одиниці вимірювання з найвищою у державі (порівняно з іншими еталонами тієї ж одиниці) точністю

вторинний еталон - еталон, який отримує розмір одиниці вимірювання безпосередньо від первинного еталона даної одиниці або, у разі його відсутності, - відповідного еталона іншої держави

вихідний еталон - еталон, який має найвищі метрологічні властивості серед еталонів даної одиниці, що є у державі, на підприємстві, в установі чи організації

робочий еталон - еталон, призначений для перевірки чи калібрування засобів вимірювальної техніки

нормативний документ з метрології - документ, який встановлює правила, положення, інші вимоги чи норми, що стосуються метрології та метрологічної діяльності

державна метрологічна система - сукупність законодавчих та інших нормативно-правових актів, організаційної структури, наукової, технічної та нормативної бази з метрології, спрямованих на забезпечення єдності вимірювань у державі

перевірка засобів вимірювальної техніки - встановлення придатності засобів вимірювальної техніки, на які поширюється державний метрологічний нагляд, до застосування на підставі результатів контролю їх метрологічних характеристик

калібрування засобів вимірювальної техніки - визначення в певних умовах або контроль метрологічних характеристик засобів вимірювальної техніки

метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки - дослідження засобів вимірювальної техніки з метою визначення їх метрологічних характеристик та встановлення придатності цих засобів до застосування;

атестація методики виконання вимірювань - процедура встановлення відповідності методики метрологічним вимогам, що ставляться до неї

повірочна лабораторія - підприємство, установа, організація чи їх окремий підрозділ, що здійснює повірку засобів вимірювальної техніки

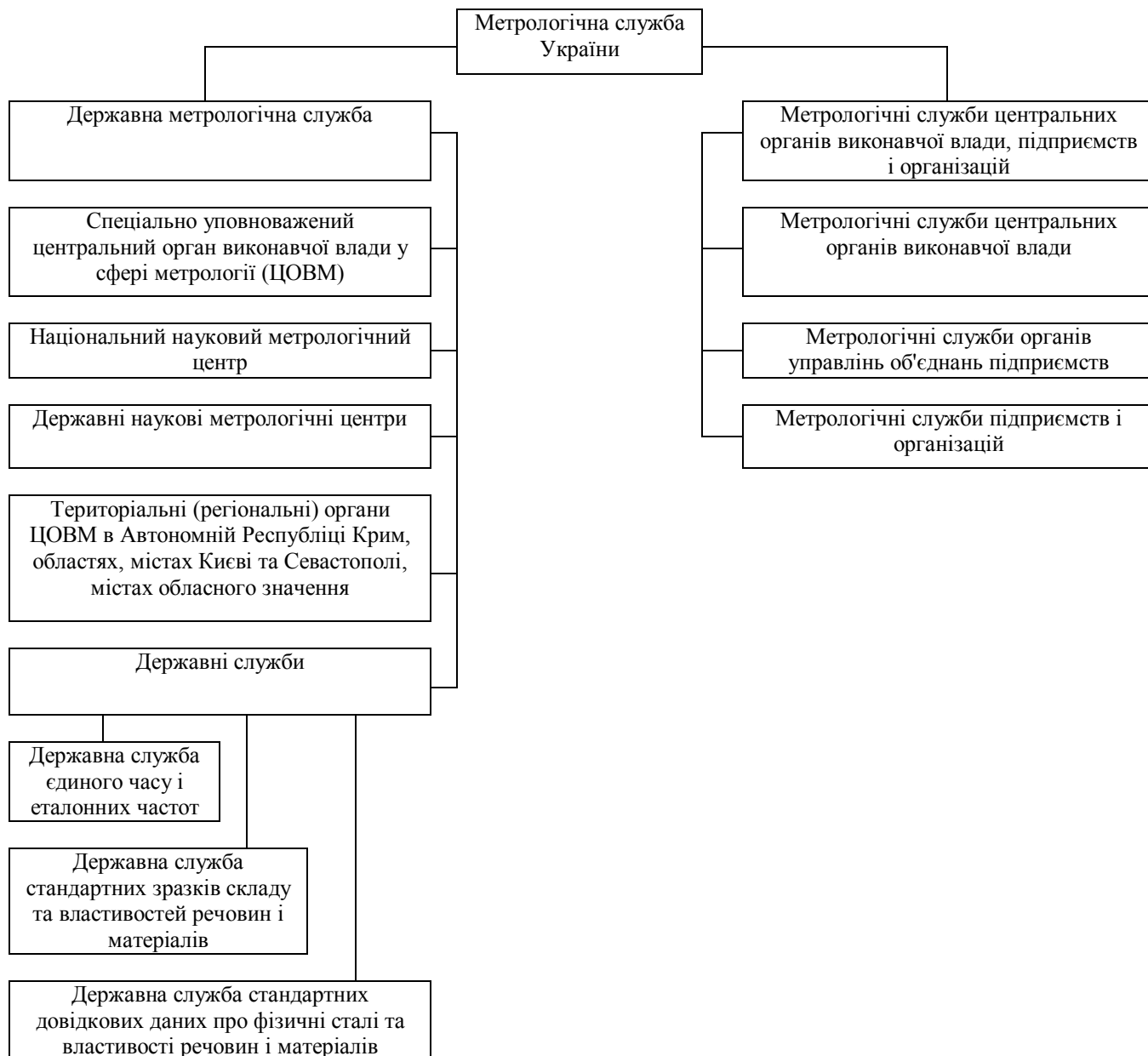
калібрувальна лабораторія - підприємство, установа, організація чи їх окремий підрозділ, що здійснює калібрування засобів вимірювальної техніки

вимірювальна лабораторія - підприємство, установа, організація чи їх окремий підрозділ, що здійснює вимірювання фізичних величин, визначення хімічного складу, фізико-хімічних, фізико-механічних та інших властивостей і показників речовин, матеріалів і продукції, за винятком вимірювань, пов'язаних з оцінкою відповідності продукції, процесів, послуг, з документальним оформленням їх результатів

Метрологічна служба України та її функції

Метрологічна служба України складається з Державної метрологічної служби і метрологічних служб центральних органів виконавчої влади, підприємств і організацій.

Структура метрологічної служби України зображена на рисунку.

Державна метрологічна служба організовує, провадить та координує діяльність, спрямовану на забезпечення єдності вимірювань у державі, а також здійснює державний метрологічний контроль і нагляд за додержанням вимог цього Закону, інших нормативно-правових актів і нормативних документів з метрології.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері метрології (ЦОВМ) здійснює державне управління забезпеченням єдності вимірювань в Україні.

До повноважень ЦОВМ належить проведення єдиної в державі технічної політики щодо забезпечення єдності вимірювань, у тому числі:

- організація проведення фундаментальних досліджень у сфері метрології;
- організація створення та функціонування еталонної бази України;
- встановлення порядку створення, затвердження, реєстрації, зберігання та застосування еталонів, а також звірення їх з еталонами інших держав та міжнародними еталонами;
- координація діяльності метрологічної служби України;
- розроблення та затвердження нормативно-правових актів у сфері метрології та метрологічної діяльності;
- затвердження типів засобів вимірювальної техніки та встановлення порядку ведення Державного реєстру засобів вимірювальної техніки;
- встановлення вимог до державних повірників метрологічних центрів і територіальних органів, повірників повірочних лабораторій підприємств і організацій, аудиторів з метрології, державних інспекторів з метрологічного нагляду та порядку їх атестації;
- встановлення вимог до розроблення та атестації методик виконання вимірювань та порядку ведення Державного реєстру методик виконання вимірювань, що застосовуються у сфері поширення державного метрологічного нагляду;
- встановлення порядку ведення обліку підприємств, організацій та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які провадять діяльність, пов'язану з виробництвом, ремонтом, продажем і прокатом засобів вимірювальної техніки;
- організація та проведення державного метрологічного контролю і нагляду;
- визначення порядку встановлення приналежності технічних засобів до засобів вимірювальної техніки;
- затвердження норм часу на перевірку засобів вимірювальної техніки;
- розроблення або участь у розробленні державних наукових і науково-технічних програм, що стосуються забезпечення єдності вимірювань;
- представництво та участь від України у міжнародних, європейських та інших регіональних організаціях з метрології.

Рішення ЦОВМ, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, організаціями і фізичними особами.

Національний науковий метрологічний центр виконує наукові фундаментальні та прикладні дослідження у сфері метрології та науково-дослідні роботи, пов'язані із створенням, удосконаленням, зберіганням, застосуванням первинних і вторинних еталонів, створенням систем передачі розмірів одиниць вимірювань, розробленням нормативних документів з метрології, формуванням державних програм з метрології та концепції розвитку державної метрологічної системи, а також здійснює державний метрологічний контроль та науково-методичне забезпечення метрологічної діяльності.

Державні наукові метрологічні центри виконують наукові прикладні дослідження у сфері метрології та науково-дослідні роботи, пов'язані із створенням, удосконаленням, зберіганням, застосуванням первинних і вторинних еталонів та створенням систем передачі розмірів одиниць вимірювань у закріплених за цими центрами видах і підвидах вимірювань, розробленням нормативних документів з метрології, а також здійснюють державний метрологічний контроль.

Територіальні органи виконують завдання і функції ЦОВМ у межах, визначених ЦОВМ, а також здійснюють державний метрологічний контроль і нагляд.

Метрологічні центри і територіальні органи за договорами з підприємствами, організаціями та фізичними особами крім робіт, передбачених частинами першою - третьою цієї статті, можуть проводити калібрування, метрологічну атестацію і ремонт засобів вимірювальної техніки, метрологічну експертизу документації, атестацію у державній метрологічній системі калібрувальних і вимірювальних лабораторій, атестацію методик виконання вимірювань та надавати інші метрологічні послуги відповідно до цього Закону.

Державна служба єдиного часу і еталонних частот здійснює міжрегіональну і міжгалузеву координацію та виконання робіт, спрямованих на забезпечення єдності вимірювань часу і частоти та визначення параметрів обертання Землі.

Державна служба стандартних зразків складу та властивостей речовин і матеріалів здійснює міжрегіональну і міжгалузеву координацію та забезпечує виконання робіт, пов'язаних з розробленням і впровадженням стандартних зразків складу та властивостей речовин і матеріалів.

Державна служба стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів здійснює міжрегіональну і міжгалузеву координацію та забезпечує виконання робіт, пов'язаних з розробленням і впровадженням стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів.

Одиниці вимірювань

Об'єкти навколишнього матеріального світу – фізичні тіла, їх системи і стани, процеси, що в них відбуваються, мають різноманітні властивості. Якісно однакові властивості можуть відрізнитися між собою кількісним вмістом, який називається розміром. Звідси випливає визначення поняття фізичної величини.

У природі фізичні величини зв'язані між собою залежностями, які виражають одні величини через інші і називаються рівняннями зв'язку між величинами. Сукупність зв'язаних такими залежностями величин, серед яких одні вважаються незалежними, а інші виражаються через них, називають системою величин. Незалежні величини цієї системи називаються основними, а всі інші – похідними.

Одиниця основної величини називається основною, а похідної – похідною одиницею. Сукупність основних і похідних одиниць певної системи величин становить систему їх одиниць.

В Україні застосовуються одиниці вимірювань Міжнародної системи одиниць (далі - SI), прийнятої Генеральною конференцією з мір та ваг і рекомендованої Міжнародною організацією законодавчої метрології, а саме:

1) основні одиниці SI:

метр як одиниця довжини (позначення одиниці: українське - м, міжнародне - m);

кілограм як одиниця маси (позначення одиниці: українське - кг, міжнародне - kg);

секунда як одиниця часу (позначення одиниці: українське - с, міжнародне - s);

ампер як одиниця сили електричного струму (позначення одиниці: українське - А, міжнародне - A);

кельвін як одиниця термодинамічної температури (позначення одиниці: українське - К, міжнародне - K);

кандела як одиниця сили світла (позначення одиниці: українське - кд, міжнародне - cd);

моль як одиниця кількості речовини (позначення одиниці: українське - моль, міжнародне - mol);

2) похідні одиниці SI;

3) десяткові кратні та частинні від одиниць SI.

В Україні застосовуються також:

одиниці, що не входять до SI, але дозволені ЦОВМ (далі - дозволені позасистемні одиниці);

комбінації одиниць SI та дозволених позасистемних одиниць.

Визначення основних одиниць SI, назви та визначення похідних одиниць SI, десяткових кратних і частинних від одиниць SI, дозволених позасистемних одиниць, а також їх позначення та правила написання встановлюються нормативними документами з метрології ЦОВМ:

ДСТУ 3651.0-97 "Метрологія. Одиниці фізичних величин. Основні одиниці фізичних величин міжнародної системи одиниць. Основні положення, назви та позначення"

ДСТУ 3651.1-97 "Метрологія. Одиниці фізичних величин. Похідні одиниці фізичних величин міжнародної системи одиниць та позасистемні одиниці. Основні поняття, назви та позначення"

ДСТУ 3651.2-97 "Метрологія. Одиниці фізичних величин. Фізичні сталі та характеристичні числа. Основні положення, позначення, назви та значення"

За рішенням ЦОВМ можуть бути дозволені до тимчасового застосування у визначеній галузі інші одиниці вимірювань, кратні та частинні від них.

Характеристики і параметри експортних товарів (у тому числі засобів вимірювальної техніки) та послуг (у тому числі з вимірювань, метрологічної атестації, перевірки, калібрування), що виробляються або виконуються для іноземних держав, можуть бути подані в одиницях вимірювань, встановлених замовником.

Еталони одиниць фізичних величин

Для всіх основних та похідних величин Міжнародної системи одиниць в Україні створені чи створюються Державні еталони, які з найбільшою точністю в державі забезпечують зберігання та відтворення цих одиниць вимірювання.

У разі відсутності в Україні Державного еталона якоїсь одиниці вимірювання, його функції виконує вихідний еталон. В такому випадку розмір одиниці, яку він зберігає, передається йому від національного еталона іншої країни.

Державні еталони є основою технічної бази державної метрологічної системи.

Від державних (чи вихідних) еталонів розмір одиниці вимірювань передається робочим засобам вимірювальної техніки за допомогою вторинних та робочих еталонів.

Передача розміру фізичних величин здійснюється відповідно до нормативних документів – повірочних схем (ними можуть бути Державні стандарти України, міждержавні стандарти).

Державні еталони є виключно державною власністю і перебувають у віданні ЦОВМ.

Як вихідні еталони України у державній метрологічній системі можуть застосовуватися вторинні і робочі еталони метрологічних центрів, територіальних органів, підприємств і організацій, які мають найвищі метрологічні властивості серед еталонів відповідних одиниць вимірювань, що є у державі.

Державні еталони повинні зв'язатися з національними еталонами інших держав. За результатами зв'язь оцінюється точність відтворення цими еталонами одиниць вимірювань.

Реєстрація, зберігання та застосування державних еталонів здійснюється відповідно до ДСТУ 3231-95 "Метрологія. Еталони державні та вторинні одиниць вимірювань. Основні положення, порядок розроблення, затвердження, реєстрації, зберігання та застосування".

Відповідальність за додержання правил і умов зберігання та застосування еталонів покладається на керівників метрологічних центрів, територіальних органів, підприємств і організацій, де зберігаються еталони, та вчених зберігачів цих еталонів.

ДЕРЖАВНИЙ МЕТРОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД

Державний метрологічний контроль і нагляд здійснюються з метою перевірки додержання вимог Закону про метрологію, інших нормативно-правових актів і нормативних документів з метрології.

Об'єкти державного метрологічного контролю і нагляду

Об'єктами державного метрологічного контролю і нагляду є:

- засоби вимірювальної техніки;
- методики виконання вимірювань;
- кількість фасованого товару в упаковках.

Види державного метрологічного контролю і нагляду

1. До державного метрологічного контролю належать:

- державні випробування засобів вимірювальної техніки і затвердження їх типів;
- державна метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки;
- повірка засобів вимірювальної техніки;
- акредитація на право проведення державних випробувань, повірки і калібрування засобів вимірювальної техніки, проведення вимірювань та атестації методик виконання вимірювань.

2. До державного метрологічного нагляду належать:

- державний метрологічний нагляд за забезпеченням єдності вимірювань;
- державний метрологічний нагляд за кількістю фасованого товару в упаковках.

Сфера державного метрологічного контролю і нагляду

Державний метрологічний контроль і нагляд стосовно засобів вимірювальної техніки та методик виконання вимірювань поширюється на вимірювання, результати яких використовуються під час:

- робіт із забезпечення охорони здоров'я;
- робіт із забезпечення захисту життя та здоров'я громадян;
- контролю якості та безпеки продуктів харчування і лікарських засобів;
- контролю стану навколишнього природного середовища;
- контролю безпеки умов праці;
- геодезичних і гідрометеорологічних робіт;

торговельно-комерційних операцій і розрахунків між покупцем (споживачем) і продавцем (постачальником, виробником, виконавцем), у тому числі у сферах побутових і комунальних послуг, телекомунікаційних послуг і послуг поштового зв'язку; податкових, банківських і митних операцій; обліку енергетичних і матеріальних ресурсів (електричної і теплової енергії, газу, води, нафтопродуктів тощо), за винятком внутрішнього обліку, який ведеться підприємствами, організаціями та фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності; робіт, пов'язаних з державною реєстрацією земельних ділянок і нерухомого майна; робіт із забезпечення технічного захисту інформації, необхідність якого визначена законодавством; робіт, що виконуються за дорученням органів прокуратури та правосуддя; робіт з оцінки відповідності продукції, процесів, послуг; реєстрації національних і міжнародних спортивних рекордів.

Державні випробування засобів вимірювальної техніки і затвердження їх типів

Засоби вимірювальної техніки, призначені для серійного виробництва або для ввезення на територію України партіями, підлягають державним приймальним та контрольним випробуванням з метою затвердження типів цих засобів або контролю їх відповідності затвердженим типам і обов'язковим вимогам нормативних документів із метрології. Порядок проведення державних випробувань засобів вимірювальної техніки наведений в ДСТУ 3400-2000 "Метрологія. Державні випробування засобів вимірювальної техніки. Основні положення, організація, порядок проведення і розгляду результатів".

Затверджені типи засобів вимірювальної техніки заносяться Держстандартом України до Державного реєстру України.

Державним приймальним і контрольним випробуванням не підлягають засоби вимірювальної техніки, які призначені для застосування в побуті і на які не поширюється державний метрологічний нагляд.

Державні приймальні і контрольні випробування засобів вимірювальної техніки проводяться метрологічними центрами і територіальними органами Держстандарту України, акредитованими на право проведення цих випробувань.

Державні приймальні випробування засобів вимірювальної техніки, на які не поширюється державний метрологічний нагляд, можуть проводитися метрологічними службами центральних органів виконавчої влади, підприємств і організацій, акредитованими на право проведення цих випробувань.

На засоби вимірювальної техніки, типи яких затверджено Держстандартом України, та (чи) на їхню експлуатаційну документацію наноситься знак затвердження типу, форму якого встановлює Держстандарт України.

Державна метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки

Засоби вимірювальної техніки, які не підлягають державним випробуванням і на які поширюється державний метрологічний нагляд, підлягають державній метрологічній атестації.

Державна метрологічна атестація здійснюється метрологічними центрами і територіальними органами Держстандарту України, акредитованими на право проведення державних випробувань чи повірки засобів вимірювальної техніки.

Порядок проведення державної метрологічної атестації наведений в ДСТУ 3215-95 "Метрологія. Метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки. Організація та порядок проведення".

Повірка засобів вимірювальної техніки

Засоби вимірювальної техніки, які перебувають в експлуатації, випускаються з виробництва, ремонту та у продаж і видаються напрокат і на які поширюється державний метрологічний нагляд, підлягають повірці.

Повірці також підлягають:

- робочі еталони, що є власністю метрологічних центрів та територіальних органів Держстандарту України;
- вихідні еталони, що є власністю підприємств і організацій;
- засоби вимірювальної техніки, що застосовуються під час державних випробувань, державної метрологічної атестації та повірки засобів вимірювальної техніки.

Перелік засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації і підлягають повірці, складається їх користувачем та подається на погодження до територіального органу Держстандарту України.

Порядок складання цих переліків наведений в ПМУ 8-98 “Порядок складання переліків засобів вимірювальної техніки, які перебувають в експлуатації і підлягають повірці”.

Повірка засобів вимірювальної техніки проводиться територіальними органами Держстандарту України, акредитованими на право її проведення. Повірка здійснюється службовими особами територіальних органів Держстандарту України - державними повірниками.

Повірка засобів вимірювальної техніки з використанням державних еталонів проводиться метрологічними центрами Держстандарту України.

Повірку засобів вимірювальної техніки під час експлуатації та випуску з виробництва і ремонту можуть виконувати метрологічні служби підприємств і організацій, акредитовані на право проведення цієї повірки.

За порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки керівники відповідних підприємств і організацій несуть відповідальність згідно із законодавством.

Порядок проведення повірки наведений ДСТУ 2708-99 “Метрологія. Повірка засобів вимірювальної техніки. Організація, порядок проведення”.

Місцеві органи виконавчої влади повинні сприяти проведенню повірки засобів вимірювальної техніки на місці їх експлуатації, у тому числі:

- надавати відповідні приміщення;
- забезпечувати допоміжним персоналом і транспортом;
- повідомляти власників і користувачів засобів вимірювальної техніки про час і місце проведення повірки.

ДЕРЖАВНИЙ МЕТРОЛОГІЧНИЙ НАГЛЯД ЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЄДНОСТІ ВИМІРЮВАНЬ

Державний метрологічний нагляд (ДМН) за забезпеченням єдності вимірювань поширюється на центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, організації та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності.

При здійсненні ДМН за забезпеченням єдності вимірювань проводиться перевірка:

- додержання вимог Закону України "Про метрологію та метрологічну діяльність", інших нормативно-правових актів і нормативних документів з метрології.

- стану і застосування засобів вимірювальної техніки;

- застосування атестованих методик виконання вимірювань і правильності виконання вимірювань;

- додержання умов і правил проведення державних випробувань, повірки, калібрування, ввезення, випуску з виробництва, ремонту та у продаж і видачі напрокат засобів вимірювальної техніки, проведення вимірювань та атестації методик виконання вимірювань.

Державний метрологічний нагляд за кількістю фасованого товару в упаковках

Державному метрологічному нагляду за кількістю фасованого товару в упаковках підлягають готові упаковки будь-якого виду під час фасування і продажу товару в разі, якщо вміст цих упаковок не може бути змінений без їх розкривання чи деформування, а кількість товару подана в одиницях маси, об'єму чи іншої фізичної величини.

На упаковці фасованого товару мають бути зазначені номінальна кількість товару в одиницях маси, об'єму або іншої фізичної величини, а також гранично допустимі відхилення від номінальної кількості або зроблено посилання на нормативний документ, за яким їх встановлено.

Посадові особи, які здійснюють ДМН

Державний метрологічний нагляд здійснюють посадові особи Держспоживстандарту України та його територіальних органів:

- головний державний інспектор України з метрологічного нагляду та його заступники – Голова Держспоживстандарту України;

- головні державні інспектори Автономної Республіки Крим, області, міста з метрологічного нагляду та їхні заступники – керівники територіальних органів та їхні заступники;

- державні інспектори з метрологічного нагляду.

Права і обов'язки головних державних інспекторів, їхніх заступників і державних інспекторів з метрологічного нагляду

Головний державний інспектор України та його заступники, головні державні інспектори Автономної Республіки Крим, області, міста, їхні заступники і державні інспектори під час виконання своїх обов'язків мають право:

- безперешкодно (з пред'явленням службового посвідчення) відвідувати центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, організації та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності з додержанням установлених у них порядку і режиму роботи;

- перевіряти діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності щодо додержання вимог Закону України "Про метрологію та

метрологічну діяльність", інших нормативно-правових актів і нормативних документів з метрології, а також використовувати при цьому їх технічні засоби та залучати до перевірок їх працівників;

- одержувати необхідні відомості та матеріали з метрологічної діяльності.
- направляти засоби вимірювальної техніки на інспекційну перевірку;
- перевіряти правильність віднесення засобів вимірювальної техніки до таких, що підлягають перевірці;
- перевіряти кількість фасованого товару в упаковках під час його фасування та продажу, відбирати для цього зразки упаковок фасованих товарів і у разі потреби розкривати готові упаковки. При цьому кількість зразків упаковок, які повинні бути відібрані для перевірки, та випадки, коли розкриваються готові упаковки, визначаються у порядку, встановленому нормативно-правовими актами Держспоживстандарту України. Збитки, завдані внаслідок розкривання упаковок, зараховуються до витрат їх власників;

У разі виявлення порушень метрологічних вимог головні державні інспектори та їхні заступники і державні інспектори мають право:

- забороняти застосування, випуск з ремонту та у продаж і видачу напрокат засобів вимірювальної техніки;
- анулювати результати перевірки засобів вимірювальної техніки;
- давати приписи та встановлювати строки усунення порушень метрологічних вимог;
- забороняти реалізацію партій фасованого товару, з яких відбиралися зразки упаковок фасованих товарів;
- забороняти виконання робіт, пов'язаних з вимірюваннями;
- складати протоколи про адміністративні правопорушення у сфері метрологічної діяльності;
- вносити пропозиції про тимчасове зупинення дії або анулювання свідоцтв про уповноваження на проведення державних випробувань і перевірок засобів вимірювальної техніки та атестації методик виконання вимірювань, атестатів акредитації на проведення калібрування засобів вимірювальної техніки та свідоцтв про атестацію на проведення калібрування засобів вимірювальної техніки та вимірювань;
- вносити пропозиції щодо передання до правоохоронних органів матеріалів про порушення метрологічних вимог.
- забороняти випуск з виробництва засобів вимірювальної техніки;
- розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері метрологічної діяльності і накладати адміністративні стягнення відповідно до закону;
- надсилати правоохоронним органам матеріали про порушення метрологічних вимог у випадках, передбачених законодавством.

Поновлення застосування, випуску з виробництва, ремонту та у продаж і видачі напрокат засобів вимірювальної техніки, реалізації партій фасованих товарів в упаковках, виконання робіт, пов'язаних з вимірюваннями, проводиться на підставі позитивних висновків повторної перевірки державним інспектором, витрати на яку оплачують відповідні підприємства, організації та фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності.

Справи про адміністративні правопорушення у сфері метрологічної діяльності розглядаються Держспоживстандарту України та його територіальними органами за їх місцезнаходженням.

Права і обов'язки державних повірників

Державні повірники, виконуючи свої обов'язки, мають право:

- безперешкодно, з пред'явленням службового посвідчення, відвідувати підприємства і організації з додержанням встановлених у них порядку і режиму роботи для виконання повірочних робіт;
- брати участь у здійсненні державного метрологічного контролю і нагляду;
- проводити контроль стану і застосування засобів вимірювальної техніки, які використовуються у сфері поширення державного метрологічного нагляду;

- використовувати технічні засоби (необхідні для проведення повірки засобів вимірювальної техніки), що належать підприємствам і організаціям, на яких здійснюється повірка, та залучати до проведення повірки працівників цих підприємств і організацій.

У разі якщо за результатами повірки встановлено, що засоби вимірювальної техніки не відповідають вимогам нормативних документів з метрології, державні повірники мають право:

- вносити пропозиції щодо заборони використання або випуску з виробництва та ремонту засобів вимірювальної техніки;

- анулювати результати повірки засобів вимірювальної техніки;

- вносити пропозиції щодо скорочення міжповірочного інтервалу в разі, якщо засоби вимірювальної техніки не відповідають встановленим метрологічним вимогам за діючим міжповірочним інтервалом.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ З ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ

Визначення і поняття

Відповідно Настанові ISO/МЭК 2 **оцінка відповідності** - це "будь-яка дія, пов'язана з прямим чи опосередкованим визначенням, чи дотримано певних вимог".

Типовим прикладом дій стосовно встановлення відповідності є відбір зразків, випробування та інспектування, оцінювання, вивірення та запевнення у відповідності (постачальницьке декларування, сертифікація), реєстрація, акредитація та затвердження, а також комбінації цих дій.

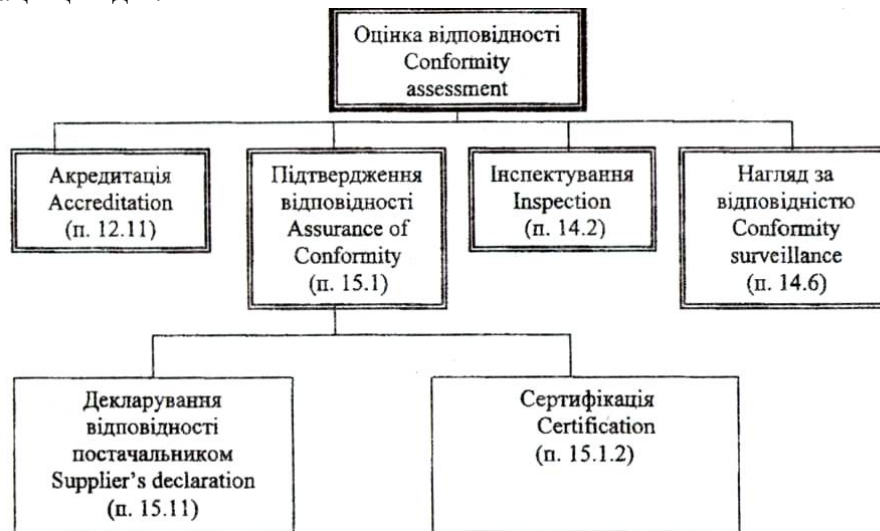

Схема 1

Система визначень та термінів в галузі оцінки відповідності згідно до Настанови ISO /IEC 2.

Підтвердження відповідності - це "дія, наслідком якої є ствердження у формі повідомлення, що виріб, процес чи послуга відповідають встановленим вимогам".

Підтвердження відповідності здійснюється шляхом декларування відповідності постачальником або сертифікацією (дивитись схему 1).

Декларування відповідності постачальником - це "процедура письмового запевнення постачальником, що виріб, процес, чи послуга відповідають встановленим вимогам" (оцінка відповідності першою стороною).

Сертифікація - це "процедура письмового засвідчення третьою стороною відповідності виробу, процесу чи послуг встановленим вимогам" (оцінка відповідності третьою стороною - незалежною від сторін-учасниць розгляду певного питання).

Важлива особливість сертифікації - полягає в тому, що всі процедури проводяться в межах системи.

Система сертифікації - це система конкретних правил, вимог і методик керування процедурою сертифікації.

Системи сертифікації можуть діяти на національному, регіональному і міжнародному рівні.

Прикладом національної системи сертифікації є діюча в Україні система сертифікації УкрСЕПРО, регіональної - система сертифікації, якою керує Європейська організація з випробувань і сертифікації - ЄОТС, міжнародної - Система ІЕС з сертифікації виробів електронної техніки.

Сертифікацію проводять акредитовані в системі сертифікації органи сертифікації:

- продукції та послуг;
- систем управління якістю;
- персоналу;
- систем управління довкіллям.

Випробування продукції проводиться випробувальними лабораторіями (центрами), які акредитовані в Системі УкрСЕПРО.

Акредитація - це „процедура офіційного визнання авторитетним органом правочинності

Схема 2 Концепція оцінки відповідності.

органу чи особи представника виконувати певні завдання”.

Орган акредитації - це орган, який керує системою акредитації та проводить акредитацію.

Формування довіри до:

- відповідності продукції нормативним документам;
- незалежності і компетентності випробувальних лабораторій;
- незалежності і компетентності органів сертифікації шляхом застосування загальної концепції оцінки відповідності (Схема 2).

В кожному конкретному випадку використовується окрема схема сертифікації.

Схема сертифікації - це дії офіційно встановлені або прийняті, як доказ відповідності встановленим вимогам.

У 1980 р. експерти ISO визначили 8 схем сертифікації, які найчастіше використовувалися в міжнародній практиці.

При одержанні позитивних результатів з сертифікації заявник отримує сертифікат відповідності і право маркування продукції знаком відповідності.

Сертифікат відповідності - це "документ, виданий за правилами системи сертифікації, який підтверджує, що ідентифіковані належним чином виріб, процес чи послуга відповідають вимогам конкретного стандарту чи іншого нормативного документу".

Сертифікат відповідності є юридичним документом і за правильність закладеної інформації несе відповідальність особа, яка підписала його.

Знак відповідності - це "охоронний знак, виданий за правилами системи сертифікації із зазначенням відповідності даних виробу, процесу чи послуги вимогам конкретного стандарту чи іншого нормативного документу".

Право маркування продукції знаком відповідності надає орган сертифікації, який видав сертифікат відповідності, на підставі ліцензійної угоди.

Кожна система сертифікації має власний знак відповідності. Важливо, що знак відповідності - це засіб інформування споживачів.

Обов'язкова і добровільна сертифікація

Обов'язкова сертифікація проводиться для окремих видів продукції, які небезпечні для життя та здоров'я людини, тварин, рослин, а також майна споживачів та охорони довкілля.

Обов'язкова сертифікація проводиться в законодавчо регульованій сфері.

Законодавчо регульована сфера - це сфера, в якій вимоги до продукції та умови введення її в обіг регламентуються законодавством (директивами ЄС або національним законодавством в Європейському союзі, Технічними регламентами з підтвердження відповідності - в Україні).

Як правило, сертифікацію в законодавчо регульованій сфері проводять акредитовані органи з сертифікації будь-якої форми власності, уповноважені на здійснення цієї діяльності.

Добровільна сертифікація проводиться на відповідність усім необхідним вимогам споживачів. Добровільна сертифікація проводиться в законодавчо нерегульованій сфері.

Законодавчо нерегульована сфера - це сфера, в якій вимоги до продукції та умови введення її в обіг не регламентуються законодавством.

Добровільна сертифікація проводиться з метою реклами продукції, освоєння нових ринків збуту, формування і підтримки іміджу фірми, а також, якщо це обумовлено в контракті, постачання продукції.

УКРАЇНЬКА СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ -УкрСЕПРО

Законодавчі акти України в галузі оцінки відповідності

З 1993 р. відповідно Закону "Про захист прав споживачів" в Україні була введена обов'язкова сертифікація продукції.

Обов'язкова сертифікація - це сертифікація на відповідність обов'язковим вимогам, встановленим чинними законодавчими актами України або нормативними документами (вимоги, що забезпечують безпечність продукції для життя, здоров'я і майна громадян, її сумісність і взаємозамінність, охорону навколишнього середовища). Організацію робіт з обов'язкової сертифікації виконує Національний орган з сертифікації - Держспоживстандарт України. Наказом Держстандарту України від 30 червня 1993 р. № 95 діє "Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні".

З 1993 р. діє Декрет КМ України "Про стандартизацію і сертифікацію" на відповідність якого розроблено комплект нормативних документів відповідно до принципів, структури та правил Української державної системи сертифікації продукції - Системи УкрСЕПРО.

Основні законодавчі акти України в галузі сертифікації

Перелік 1:

1. Закон України "Про захист прав споживачів", (у ред. від 15.12.93 р.)

- ст.16 п. 4 "Товари (роботи, послуги), на які актами законодавства або іншими нормативними документами встановлені обов'язкові вимоги по забезпеченню безпеки життя, здоров'я споживачів, їх майна, навколишнього середовища, підлягають обов'язковій сертифікації відповідно до чинного законодавства.

Реалізація і використання таких товарів (у тому числі імпортих), виконання робіт і надання послуг без сертифікату відповідності забороняється.

- ст. 23 Відповідальність за порушення законодавства з питань захисту прав споживачів.

2. Декрет КМ України N 30-93 від 08.04.93 р. "Про Державний нагляд за дотриманням стандартів, норм і правил і відповідальності за їх порушення".

- розд. 3 ст.6 п. 8 "Забороняти випуск і реалізацію продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, але не пройшла її у встановлені терміни".

3. Декрет КМ України N 46-93 від 10.05.93 р. "Про стандартизацію і сертифікацію".

4. Закон України «Про метрологію і метрологічну діяльність» № 113-98 від 11.02.98 р.

5. Закон України "Про забезпечення санітарного і епідеміологічного благополуччя населення" від 24.02.94 р. (ст.14,16,17)

6. Закон України «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини.» № 771-97 від 23.12.97 р.

7. Кодекс України "Про адміністративні порушення" (ст. 167,169,170,171,172,244).

Подальший розвиток національної системи технічного регулювання, пов'язаний з введенням в червні 2001 р. законів України:

- "Про стандартизацію" (№2408-III від 17.05.01);

- "Про підтвердження відповідності" (№ 2406-III від 17.05.01);

- "Про акредитацію органів з оцінки відповідності" (№ 2407-III від 17.05.01).

Ці закони є основою для побудови національної системи оцінки відповідності, яка буде максимально відповідати міжнародній і європейській практиці з урахуванням наміру України інтегруватися в ЄС, ВТО (Всесвітня торговельна організація).

Законами здійснюється втілення таких основоположних принципів:

- поетапний перехід від обов'язкової системи сертифікації до оцінки відповідності в законодавчо регульованій та в законодавчо нерегульованій сферах;

- процедура підтвердження відповідності в законодавчо регульованій сфері запроваджується технічними регламентами з підтвердженням відповідності (нормативно-правовий акт, затверджений Кабінетом Міністрів України, в якому викладені вимоги безпеки для життя та здоров'я людини, а також майна та охорони довкілля, процедури підтвердження відповідності, правила маркування і введення продукції в обіг);

- побудова національного органу з акредитації та проведення акредитації відповідно вимогам стандартів серії 45000;

- застосування "Модульної концепції підтвердження відповідності ЄС" (в тому числі модуля, який передбачає декларацію виробника про відповідність);

- визначення відповідальності за випуск і реалізацію продукції, яка не відповідає встановленим вимогам.

Постановою Кабінету Міністрів від 7.11.2003 року № 1585 в Україні затверджено перший технічний регламент "Модулі оцінки відповідності та вимоги щодо маркування Національним знаком відповідності", який відповідає директиві 93/465 ЕЕС.

Структура системи сертифікації УкрСЕПРО

Система сертифікації УкрСЕПРО - державна система сертифікації продукції в Україні, що має власні правила для проведення обов'язкової сертифікації продукції з метою виконання вимог Закону "Про захист прав споживачів" і Декрету КМ "Про стандартизацію і сертифікацію".

Структура Системи:

- Національний орган з сертифікації - Держспоживстандарт України - розробляє стратегію розвитку і правила Системи, контроль за їх виконанням, розглядає апеляції по виконанню правил Системи;

- орган з сертифікації продукції - встановлює порядок і проводить сертифікацію продукції, проводить обстеження, атестацію виробництв і оцінку систем управління якістю, здійснює технічний нагляд за атестованим виробництвом і сертифікованою продукцією, видає сертифікати відповідності і атестати виробництв;

- орган з сертифікації систем управління якістю проводить -сертифікацію систем управління якістю, технічний нагляд, видає сертифікати на системи управління якістю;

- випробувальні лабораторії (центри) - проводять сертифікаційні випробування продукції в галузі акредитації;

- аудитори - виконують окремі роботи в галузі сертифікації з доручення органу з сертифікації;

- Науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості (УкрНДНЦ). а саме інститут підготовки фахівців у сфері управління якістю, стандартизації, оцінки відповідності та метрології - проводить навчання і підвищення кваліфікації фахівців в галузі сертифікації, здійснює підготовку аудиторів, розробку й удосконалення нормативних документів Системи;

Нормативні документи системи сертифікації УкрСЕПРО.

Нормативні документи встановлюють правила і порядок проведення акредитації та сертифікації в системі. Ці стандарти враховують положення Настанов ISO/IEC та європейських стандартів EN серії 45000.

Порядок проведення сертифікації продукції в Системі УкрСЕПРО

Порядок проведення в загальному випадку включає:

- подача і розгляд заявки на сертифікацію продукції;
- прийняття рішення за заявкою із зазначенням схеми сертифікації;
- обстеження, атестація виробництва або сертифікація системи управління якістю, якщо це передбачено схемою сертифікації;
- відбір, ідентифікація зразків продукції і їх випробування;
- аналіз результатів і ухвалення рішення про видачу сертифіката і надання ліцензії;
- видача сертифіката відповідності і надання ліцензійної угоди з занесенням сертифікованої продукції до Реєстру Системи;
- технічний нагляд за сертифікованою продукцією;
- інформація про результати робіт з сертифікації.

Для одержання сертифіката відповідності в Системі необхідно подати заявку в акредитований орган з сертифікації продукції .

Якщо на момент подачі заявки орган з сертифікації даної продукції відсутній, заявка подається в Національний орган.

Орган розглядає заявку і не пізніше 30 днів оповіщає заявника про своє рішення (письмово) про основні умови сертифікації, (а саме: схема сертифікації, акредитована випробувальна лабораторія).

Схеми сертифікації з Системі зазначені в ДСТУ3413-96.

Найбільш поширені:

- для партії продукції - відбір і сертифікаційні випробування зразків із видачею сертифіката на дану партію;
- для серійної продукції - відбір і сертифікаційні випробування зразків, технічний нагляд із видачею сертифіката на термін до 1 року;
- обстеження виробництва, відбір і сертифікаційні випробування зразків, технічний нагляд з видачею сертифіката на термін до 2 років.

Обстеження, атестацію виробництва, оцінку систем управління якістю проводить у Системі орган з сертифікації продукції відповідно до зазначеної в рішенні схеми сертифікації продукції.

Обстеження виробництва виконується з метою визначення можливості підприємства-виготовлювача випускати продукцію відповідно до вимог чинних нормативних документів.

При обстеженні виробництва розглядаються такі питання:

- стан нормативної, конструкторської і технологічної документації;
- внесення змін у технічну документацію;
- вхідний контроль комплектуючих, сировини і матеріалів;
- контроль у процесі виробництва;
- випробування продукції;
- реєстрація результатів контролю і випробувань;
- управління процесами виробництва;
- стан контрольного, вимірального та випробувального обладнання;

- підготовка персоналу.

За результатами обстеження представники органу складають акт.

Атестація виробництва проводиться з метою оцінки технічних можливостей підприємства забезпечити випуск продукції відповідно до вимог нормативних документів.

Для проведення атестації виробництва підприємство повинне:

- мати комплект конструкторської, технологічної документації, а також документи підприємства з питань, зазначених у ДСТУ 3414-96;
- розробити "Інструкцію з атестації технічних можливостей" відповідно до ДСТУ 3414-96.

Етапи проведення робіт з атестації виробництва:

- подача заявки (якщо проводиться з ініціативи підприємства);
- попередня оцінка;
- складання програми і методики атестації;
- перевірка виробництва й атестація його технічних можливостей;
- технічний нагляд за атестованим виробництвом.

У випадку позитивного звіту про перевірку виробництва підприємству видається атестат виробництва на термін не більш 3 років.

За результатами технічного нагляду за атестованим виробництвом орган з сертифікації продукції, у випадку виявлення порушень, має право призупинити або припинити дію атестату.

Порядок відбору і кількість зразків для сертифікаційних випробувань встановлює орган з сертифікації. Відібрані зразки з актами відбору й ідентифікації подаються Заявником в акредитовану випробувальну лабораторію.

У випадку отримання негативних результатів хоча б по одному з показників - випробування припиняються і лабораторія інформує про це орган.

Для проведення нових випробувань Заявник оформляє нову заявку і надає переконливі докази усунення причин невідповідності.

У випадку позитивних результатів випробувань лабораторія передає органу протоколи випробувань, копії - Заявнику.

При наявності протоколів із позитивними результатами випробувань і позитивного звіту про попереднє обстеження виробництва або атестації виробництва, сертифікату на систему управління якістю (залежно від прийнятої схеми), орган з сертифікації продукції оформляє і видає Заявнику сертифікат.

Термін дії сертифіката відповідності на продукцію, що виробляється серійно, визначає орган з урахуванням схеми сертифікації, терміну дії нормативних документів на продукцію, атестата виробництва, сертифіката на систему управління якістю.

Одночасно орган укладає з Заявником ліцензійну угоду та надає право маркувати кожен одиницю продукції знаком відповідності.

У випадку сертифікації одиничного виробу або партії продукції сертифікат відповідності поширюється тільки на виріб або дану партію.

Сертифікат реєструється в Реєстрі Системи.

Якщо Заявник після отримання сертифіката вносить зміни в конструкцію виробу, технологію виготовлення, то він зобов'язаний попередньо сповістити про це орган з сертифікації продукції.

Технічний нагляд за стабільністю показників сертифікованої продукції, під час її виробництва, здійснює орган, що видав сертифікат відповідності. Обсяг, порядок і періодичність технічного нагляду встановлює орган.

У випадку виявлення порушень орган з сертифікації продукції може призупинити або припинити дію ліцензійної угоди на право використання сертифіката відповідності і знака відповідності.

Принципи оплати робіт з сертифікації в Системі передбачені "Правилами визначення вартості робіт із сертифікації продукції і послуг" і включають:

- попередня оплата робіт Заявником;
- рентабельність робіт з сертифікації не повинна перевищувати 20% собівартості;

- визначення прямих і непрямих витрат на виконання робіт із сертифікації.
- Під час сертифікації продукції (послуг) оплаті підлягають:
- прийняття рішення за заявкою, включаючи визначення схеми сертифікації;
 - відбір, ідентифікація продукції та їх випробування;
 - оцінка стану виробництва (якщо це передбачено схемою сертифікації);
 - аналіз одержаних результатів та прийняття рішення про видачу (або відмову щодо видачі) сертифіката відповідності;
 - видача сертифіката відповідності та укладання ліцензійної угоди;
 - здійснення технічного нагляду за сертифікованою продукцією (якщо це передбачено схемою сертифікації);
 - коригувальні заходи в разі порушення відповідності продукції встановленим вимогам та неправильного застосування знаку відповідності;
 - видача інформації про результати сертифікації.

Порядок митного оформлення продукції, що імпортується і підлягає обов'язковій сертифікації в Україні

Постановою Кабінету Міністрів України №1211 від 04.11.97 р. затверджений "Порядок митного оформлення імпортних товарів (продукції), що підлягають в Україні обов'язковій сертифікації" і введений в дію з 14.11.97р.

Документи, які підтверджують відповідність продукції обов'язковим вимогам нормативних документів і є підставою для використання на митній території України:

- Свідоцтво про визнання іноземного сертифіката, видане органом з сертифікації продукції;

- Сертифікат відповідності або його копія, видані органом з сертифікації продукції.

Визнаються такі сертифікати:

- видані в національних системах сертифікації країн СНД, з якими укладені двосторонні угоди про взаємовизнання;

- видані в рамках міжнародних систем сертифікації, до яких приєдналася Україна:

- система сертифікації електронних компонентів (IECO.);

- система сертифікації електрообладнання на відповідність стандартам безпеки (IECEE), схема СВ.

Для одержання свідоцтва про визнання Заявнику необхідно подати органу з сертифікації:

- заявку на визнання;
- іноземний сертифікат відповідності;
- стандарт (технічні умови) на продукцію (за вимогою органу);
- протокол випробувань;

- товаросупровідну документацію та документ, що засвідчує країну походження товару;

- іншу необхідну документацію за вимогою органу з сертифікації.

Сертифікат відповідності на імпортовану продукцію видає орган з сертифікації продукції, акредитований у Системі на право проведення робіт із сертифікації даної групи продукції у відповідності з вимогами ДСТУ 3417-96.

Література

1. Закон України "Про підтвердження відповідності" від 17 травня 2001р. № 2406-III.
2. Закон України "Про акредитацію органів з оцінки відповідності" від 17 травня 2001 р. № 2407-III.
3. Декрет Кабінету Міністрів України "Про стандартизацію і сертифікацію" від 10 травня 1993 р. № 46-93.
4. Закон України "Про захист прав споживачів" від 15 грудня 1993 р.
5. Директива Європейського Союзу 93/465 ЕЕС "Модулі для різних фаз процедур оцінювання відповідності і правил надання і використання маркування знаком відповідності СЕ".

6. Технічний регламент "Модулі оцінки відповідності та вимоги щодо маркування знаком відповідності"

7. Постанова Кабінету Міністрів "Про затвердження порядку митного оформлення імпортованих товарів (продукції), що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні" від 04 листопада 1997 р. № 1211.

8. Збірник з гармонізованих стандартів "Оцінювання відповідності", Київ, Держстандарт України, 2002 р.

9. Настанова ІЗО/ІЕС 2 "Стандартизація і споріднені види діяльності. Загальний словник".

10. ДСТУ 1.1-2001 "Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять".

11. ДСТУ 2462-94 "Сертифікація. Основні поняття, терміни та визначення".

13. ДСТУ 3410-96 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Основні положення".

14. ДСТУ 3413-96 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Порядок проведення сертифікації продукції".

15. ДСТУ 3414-96 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Атестація виробництва. Порядок проведення".

16. ДСТУ 3417-96 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Процедура визнання результатів сертифікації продукції, що імпортується".

17. ДСТУ 3957-2000 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Порядок обстеження виробництва під час проведення сертифікації продукції".

18. Сборник "Сертификация. Принципы и практика", издательство стандартов, Москва, 1984 г.

19. Матеріали, надані "BAM AMOS projekt" (Німеччина): "Акредитація і сертифікація в Європейському Союзі".

ВИПРОБУВАЛЬНІ ЛАБОРАТОРІЇ

Загальні вимоги до випробувальних лабораторій

Випробувальна лабораторія повинна мати юридичний статус, організаційну структуру, адміністративну підпорядкованість, фінансовий стан та систему оплати праці співробітників.

Технічна компетентність

Випробувальна лабораторія повинна забезпечувати технічну компетентність під час проведення випробувань у галузі акредитації.

Кожний співробітник лабораторії повинен бути компетентним щодо закріпленою сфери діяльності.

У лабораторії повинна бути система перевірки проходження результатів випробувань, а також кваліфікації персоналу.

Персонал лабораторії

Персонал повинен мати професійну підготовку, кваліфікацію та досвід щодо проведення випробувань у галузі акредитації. Кожний фахівець повинен мати посадову інструкцію. Співробітники повинні бути атестовані на право проведення певних випробувань згідно з порядком атестації.

Приміщення та навколишнє середовище

Приміщення в яких проводяться випробування повинні відповідати вимогам методик випробувань що застосовуються, щодо виробничої площі, стану та умов, які в них забезпечуються, а також санітарним нормам та правилам, вимогам безпеки праці та охорони навколишнього середовища.

Випробувальне обладнання та засоби вимірювальної техніки

Випробувальне обладнання та засоби вимірювальної техніки повинні відповідати вимогам нормативних документів на методи випробувань, відповідно до яких акредитується лабораторія. Для обладнання, яке потребує періодичного технічного обслуговування, мають бути розроблені та затверджені інструкції та графіки з технічного обслуговування, а для засобів вимірювальної техніки – графіки повірки.

Методи випробувань та процедури

Акредитована лабораторія повинна мати актуалізовану документацію:

- документи, які встановлюють технічні вимоги до продукції;
- стандарти та технічні умови;
- документи які встановлюють програми та методи проведення випробувань продукції;
- документи, що стосуються підтримання в належному стані випробувального обладнання та засобів вимірювальної техніки;
- документи, що визначають систему зберігання інформації та результатів випробувань.

Система якості

Випробувальна лабораторія повинна мати систему якості, яка відповідає її діяльності.

Документація на елементи системи якості повинна бути включена до “Настанови з якості випробувальної лабораторії”.

Вироби та продукція, які випробовують

Позначення зразків виробів та продукції, що випробовують потрібно здійснювати документальним оформленням або маркуванням.

Зразки повинні бути ідентифіковані і супроводжуватись відповідним актом відбору.

Реєстрація результатів випробувань та зберігання документів

Реєстрація даних про випробування забезпечує:

- реєстрації результатів первісних вимірювань та можливість їх простежити;
- реєстрацію розрахунків та інших даних;
- зазначення осіб, що отримали зразок, готували його до випробувань та проводили випробування;
- зберігання документації на методи випробувань, звітів про перевірки та технічне обслуговування обладнання, а також документів, що містять зареєстровану інформацію про випробування.

Кожен протокол випробувань повинен містити такі відомості:

- назву і адресу випробувальної лабораторії;
- позначення протоколу і нумерацію кожної сторінки, а також загальну кількість сторінок;
- назву і адресу замовника;
- характеристику і позначення зразка;
- дату одержання зразка і дату проведення випробувань;
- заяву із зазначенням того, що протокол випробувань стосується тільки зразків, підданих випробуванням;
- опис процедури відбору зразків або копію акта;
- дані що стосуються використання стандартизованих і не стандартизованих методів випробувань;
- вимоги нормативних документів до показників продукції що визначались під час проведення випробувань;
- фактичне значення показників;
- допустиму похибку вимірювання, показники точності випробування;
- підпис і посаду відповідальної особи за підготовку протоколу випробувань і дату складання протоколу;
- запис, що виключає можливість повного або часткового передрукування протоколу без дозволу випробувальної лабораторії.

Порядок акредитації випробувальних лабораторій

Акредитація передбачає такі етапи:

- заява на акредитацію;
- експертиза поданих документів;
- перевірка випробувальної лабораторії; перевірки
- оформлення, реєстрація та видача атестату акредитації.

Кожний наступний етап виконується в разі позитивних результатів попереднього.

Заявка на акредитацію подається до Національного органу з сертифікації за формою, передбаченою КНД 50-004-93. До заявки додаються такі документи:

- проект "Положення про акредитовану випробувальну лабораторію";
- "Керівництво з якості випробувальної лабораторії";

- "Паспорт випробувальної лабораторії";
- заповнена опитувальна анкета;
- проект галузі акредитації випробувальної лабораторії.

Національний орган із сертифікації реєструє заявку та організує проведення експертизи документів.

Після проведення експертизи та прийняття рішення щодо проведення робіт з акредитації і формується комісія з перевірки лабораторії, до складу якої включають представників виробника, споживача, територіального центру Держспоживстандарту України з залученням експертів-аудиторів Системи.

Комісія призначається наказом Голови Держспоживстандарту України вона працює за програмою, що затверджується Національним органом з сертифікації. За результатами перевірки складається акт.

Рішення щодо акредитації лабораторії приймається після розгляду Національним органом з сертифікації всієї одержаної інформації щодо стану лабораторії та результатів її перевірки. Акредитована лабораторія заноситься до Реєстру Системи і їй видається атестат на технічну компетентність та незалежність або тільки на технічну компетентність. Він видається не більше ніж на три роки.

За шість місяців до закінчення строку дії атестату акредитації лабораторія, яка має намір продовжити дію акредитації, знову подає заявку. Порядок повторної акредитації встановлюється залежно від результатів інспекційного контролю, і вона може проводитись за повною або скороченою процедурою.

Інспекційний контроль за діяльністю акредитованих:

Лабораторій здійснює Національний орган з сертифікації або за його дорученням - територіальні центри Держспоживстандарту України і ведеться через:

- періодичні перевірки діяльності лабораторій;
- присутність в акредитованій лабораторії представників, цю призначені Держспоживстандартом України;
- подання лабораторією регулярної інформації щодо якості здійснюваних випробувань і даних щодо порівняльних випробувань (якщо вони проводяться), щодо результатів періодичних власних внутрішніх перевірок системи забезпечення якості випробувань, щодо претензій клієнтів лабораторії і т. ін.;
- збирання та аналіз інформації від організацій, що здійснюють громадський та державний контроль за якістю продукції;
- будь-які інші дії контрольного характеру, які можуть забезпечити певність у тому, що лабораторія протягом часу дії атестату акредитації постійно забезпечує відповідність вимогам, які їй ставляться під час акредитації.

Умови інспекційного контролю для кожної конкретної лабораторії визначаються під час прийняття рішення щодо акредитації лабораторії, а його проведення оформлюється додатковою угодою до договору з акредитації або окремим договором.

Акредитація лабораторії може бути достроково зупинена або скасована в разі;

- невідповідності лабораторії вимогам, що ставляться до акредитованої випробувальної лабораторії;

- самостійного рішення акредитованої випробувальної лабораторії щодо дострокового закінчення дії акредитації.

Лабораторія може протягом 15 днів опротестувати рішення з будь-яких питань акредитації в комісії з апеляцій Держспоживстандарту України.